

ความเป็นสถาบันทางการเมือง ศึกษากรณีพรรคเพื่อไทยเปรียบเทียบกับพรรคกิจประชาชน
THE POLITICAL INSTITUTIONALIZATION STUDY ON THE CASE OF THE PHEU–THAI PARTY AND
PEOPLE’S ACTION PARTY

อาจอง บินศิริวานิช

นักศึกษาลัทธิศาสตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการเมือง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Arjong Binsirawanich

Doctor of Philosophy of Politics Program

Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

e-mail : arjong.him@gmail.com

Abstract

This dissertation aimed at three main purposes: (1) to study the political institutions of political parties; (2) to compare the political institutions between the Pheu–Thai–Party and People’s Action Party; (3) to study the development into the complete political institutions. In this research, qualitative research was conducted through documentary research and in–depth interview. The guidances for the institutional development of a political party were as follows: (1) political parties should not rely on only one leader but should be reliant on the party; (2) the party's structure could meet the needs of the people; (3) the party made people feel part of the party and being ownership; (4) the engaged parties in political activities regularly; and (5) the party should create the learning process contributing to the sustainably developmental democracy.

Keywords: Political Institution, Role of Political Party

บทคัดย่อ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาอยู่ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เพื่อศึกษาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง ประการที่สอง เพื่อเปรียบเทียบความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคเพื่อไทยและพรรคกิจประชาชน (PAP) และประการที่สาม เพื่อศึกษาแนวทางไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการวิจัยเอกสาร (documentary research) และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in–depth interview) ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาความเป็นสถาบันของพรรคการเมือง ประกอบไปด้วย (1) พรรคการเมืองไม่ควรพึ่งพิงผู้นำเพียงคนเดียวแต่ควรที่จะเป็นการพึ่งพิงตัวพรรคเป็นหลัก (2) โครงสร้างต่าง ๆ ของพรรคสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ (3) สร้างให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของพรรคและเป็นส่วนหนึ่งของพรรค (4) มีกิจกรรมทางการเมืองออกสู่สาธารณะชนอย่างสม่ำเสมอ และ (5) ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับประชาชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความเป็นสถาบันทางการเมือง, บทบาทของพรรคการเมือง

บทนำ

พรรคการเมือง (political party) เป็นสถาบันหลักทางการเมืองที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตยและเป็นสถาบันทางการเมืองที่จะเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย พรรคการเมืองจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนรวมทางการเมือง โดยประชาชนจะเป็นผู้คัดเลือกตัวแทนของตนให้ได้เข้าไปมีอำนาจ เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการและผลประโยชน์ของตนด้วยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (election) จึงกล่าวได้ว่า พรรคการเมืองมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย ดังนั้น พรรคการเมืองจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือทางการเมือง อาทิเช่น เครื่องมือในการส่งผลประโยชน์ไปยังประชาชน เครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง หรือเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมือง เป็นต้น และในบางสถานการณ์พรรคการเมืองก็เป็นประเด็นปัญหาสำหรับการปกครองหรือการบริหารประเทศเช่นกัน นอกจากนั้นพรรคการเมืองจะเป็นผู้นำนโยบายที่กำหนดไว้ตอนหาเสียงเลือกตั้งเข้ามาบริหารจัดการและทำการขับเคลื่อนประเทศต่อไป กล่าวคือ พรรคการเมืองเป็นสถาบันที่ขาดไม่ได้ คำกล่าวนี้ใช้ได้ทั้งในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยและประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ในทางทฤษฎีการพัฒนาการเมืองพรรคการเมือง ถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดส่วนหนึ่งในลักษณะที่เป็นสถาบันทางการเมืองที่ช่วยจัดระเบียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นผลสะท้อนจากความจำเป็นทางการเมือง (political modernization) ส่วนการจัดตั้งพรรคการเมืองถือเป็นความสำคัญของการพัฒนาการเมือง (political development) ซึ่งถ้าปราศจากพรรคการเมืองแล้วสังคมการเมืองก็อาจเข้าสู่ความผุ่ร่อนทางการเมืองได้ (political decay) ในที่สุด และอาจนำมาซึ่งปัญหา

ความวุ่นวายต่าง ๆ ในทางสังคมการเมือง (ลิขิต ชีรเวดิน , 2548, หน้า 342) (Likit Theeravakin.2005, p.342)

เมื่อเรามองถึงพรรคการเมืองในต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในลักษณะที่ใกล้เคียงกับพรรคเพื่อไทยแล้วนั้น ในปัจจุบันสิงคโปร์เป็นประเทศที่ถือได้ว่ามีเสถียรภาพทางการเมืองสูงเป็นอย่างมาก นับจากปี ค.ศ. 1965 สิงคโปร์ประกาศตนเป็นประเทศเอกราช มีอำนาจอธิปไตยของตนเอง โดยปกครองในรูปของสาธารณรัฐ หลังจากนั้นสิงคโปร์อยู่ภายใต้การปกครองของนายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียวเป็นเวลาถึง 25 ปี ซึ่งก็คือ นายลี กวนยู ทั้งนี้เป็นเพราะพรรคกิจประชาชน (PAP- People's Action Party) ซึ่งนาย ลี กวนยู เป็นผู้ก่อตั้งตั้งแต่ปี ค.ศ. 1961 นั้นมีชัยชนะในการเลือกตั้งเกือบทุกครั้ง ไม่ที่จะเป็นการเลือกตั้งทั่วไป หรือการเลือกตั้งซ่อม หลังจากนั้นทศวรรษ 1990 เป็นจุดเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยนการปกครองสิงคโปร์จากผู้นำกลุ่มเก่า (old guards) เป็นผู้นำรุ่นใหม่ (new guards) นายโก๊ะ จ๊กตง ได้รับการคัดเลือกจากพรรคกิจประชาชนและคณะรัฐมนตรี ให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่สองของสิงคโปร์ และในปี ค.ศ.1993 สิงคโปร์เริ่มใช้ระบบประธานาธิบดีแบบใหม่ ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน โดยในปี ค.ศ. 2006 ประเทศสิงคโปร์ได้มีการเลือกตั้งทั่วไปเพื่อเลือกผู้นำคนใหม่และทีมงานในการร่วมกันพัฒนาประเทศต่อไป

แต่อย่างไรก็ดี พรรคกิจประชาชนก็ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้นเหมือนอย่างเดิม โดยพรรค PAP ได้รับที่นั่งในฝ่ายรัฐบาล 82 ที่นั่งจาก 84 ที่นั่ง ซึ่งเท่ากับสมัยนายโก๊ะ จ๊กตง ได้รับในปี ค.ศ. 2001 แต่ได้คะแนนเสียงลดลงจากสมัยแรกที่ได้ 75.3 เป็น 66.6 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งรัฐบาลนี้ที่อยู่ภายใต้การบริหารงานของนายลี เซียนลุง ซึ่งรัฐบาลจะมีนโยบายผลักดันในเรื่องปัญหาคนยากไร้ ผู้สูงอายุและคนว่างงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นาย ลี เซียนลุงจะได้รับการเลือกตั้งในครั้งนี้นั้น เขาได้เน้นโย

บายแบ่งปันรายได้ผนวกกับความอ่อนแอและแตกแยกของพรรคฝ่ายค้าน ทำให้พรรค PAP ได้ครองอำนาจสืบต่อมาเป็นระยะเวลา 5 ทศวรรษที่เป็นเช่นนี้ก็สืบเนื่องมาจากศักยภาพในการประกอบสร้าง การธำรงรักษา และผูกขาดอำนาจทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่องยาวนานของพรรคกิจประชาชน (People's Action Party: PAP) กล่าวได้ว่า พรรคกิจประชาชนได้สถาปนาระบบพรรคการเมืองแบบโดดเด่นพรรคเดียว (one dominant party system) ขึ้นมาในสิงคโปร์อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่า 50 ปี หลังจากการเลือกตั้งทั่วไปในปี ค.ศ. 1968 ซึ่งปรากฏการณ์การก้าวขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองของพรรคกิจประชาชนในสิงคโปร์ (วทัญญู ใจบริสุทธิ์. 2557, หน้า 728) (Watonyu Chaburisut. 2014, p.728)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมุ่งความสนใจศึกษาประเด็นการพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองสี่ด้าน คือ (1) ความสามารถในการปรับตัวหรือมีความยืดหยุ่น (2) ความซับซ้อน (3) ความมีอิสระ และ (4) ความเป็นปึกแผ่น โดยพบว่า ปัญหาความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองไทยกับพรรคการเมืองสิงคโปร์นี้ เป็นหัวใจและเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมืองของทั้งสองประเทศเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การศึกษาเรื่อง ความเป็นสถาบันทางการเมืองกรณีศึกษา พรรคเพื่อไทยกับพรรคกิจประชาชน ในครั้งนี้ หากสามารถศึกษาและวิเคราะห์ได้ถึงความเป็นสถาบันทางการเมืองของทั้งสองพรรคการเมืองดังกล่าว ภายใต้การอธิบายเชิงสาเหตุ (casual explanation) ก็จะทำให้การวิจัยในครั้งนี้สามารถทราบได้ถึงปรากฏการณ์ที่มีความสมเหตุสมผลยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยมุ่งหวังในองค์ความรู้ที่จะได้รับสามารถนำไปปรับใช้เพื่อให้พรรคการเมืองสามารถก้าวไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองได้อย่างเข้มแข็ง อันจะส่งผลให้พรรคการเมืองสามารถดำเนินงานทางการเมืองได้อย่างมั่นคง ยั่งยืนมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของประชาชนได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง
2. เพื่อเปรียบเทียบความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคเพื่อไทยและพรรคกิจประชาชน (PAP)
3. เพื่อศึกษาแนวทางไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่สมบูรณ์

การทบทวนวรรณกรรม

สถาบันทางการเมืองของไทย

สถาบันการเมือง (Political Institution) คือแบบแผนที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อดำรงไว้ซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองและแบบแผนดังกล่าวได้ถูกสร้างเป็นกฎเกณฑ์และสะท้อนออกมาในลักษณะของกิจกรรมขององค์กรทางการเมืองในสังคม ดังนั้น สถาบันทางการเมืองจึงมีลักษณะสำคัญที่สรุปออกได้ ดังนี้ (1) มีแบบแผน หมายถึง การจัดตั้งและการยอมรับในพฤติกรรมทั้งหลายขององค์กร รวมถึง กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และกระบวนการต่าง ๆ (2) มีโครงสร้างและองค์การทางการเมืองที่คอยกำหนดรูปแบบและวิธีการในการประพฤติปฏิบัติกิจกรรมทางการเมือง (3) มีปฏิสัมพันธ์หรือการกระทำที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง หรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคล กลุ่มสมาคม หรือสังคมใหญ่ทั้งสังคม ซึ่งสถาบันทางการเมืองของไทยที่สำคัญได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันฝ่ายบริหารและระบบราชการ สถาบันตุลาการ พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ หรือดังเช่น Chanchai Chitlaoarporn(2014,ที่มา https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3118977 สืบค้น 10 สิงหาคม 2560) ได้กล่าวถึง “ความเป็นสถาบันทางการเมืองของรัฐบาลไทย” มุ่งตอบคำถามถึง ความเป็นสถาบันทางการเมืองของรัฐบาลไทยช่วงระยะเวลา 80 ปีที่ผ่านมาว่ามีลักษณะอย่างไร และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยคืออะไร ซึ่งได้อาศัยแนวคิดเรื่องวงจรอุบาทว์มาเป็นพื้นฐานในการ

วิเคราะห์ ผลของการวิเคราะห์พบว่า ตลอดระยะเวลา 8 ทศวรรษที่ผ่านมาของไทยนั้นได้เกิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองมาโดยตลอด กล่าวคือ ผ่านการปฏิวัติ การรัฐประหาร และการกบฏ ซึ่งทุกครั้งล้วนส่งผลกระทบโดยตรงต่อสถาบันรัฐสภาไทย เพราะการจัดการปัญหาด้วยเครื่องมือทางการเมืองทำให้เกิดวงจรรอบาทวิทางการเมือง กล่าวคือ มีการล้มรัฐธรรมนูญและรัฐสภาไปพร้อม ๆ กัน และแม้จะเกิดวงจรรอบาทวิใหม่ก็ตาม ก็จะทำให้เสถียรภาพของรัฐสภาขาดความมั่นคงและตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มทุนที่เข้ามาใช้รัฐสภาเป็นทางผ่านเพื่อนำไปสู่การแปลงธุรกิจทุจริตให้ถูกต้องตามกฎหมายหรือก่อให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน กับการใช้อำนาจรัฐที่ถือครองอยู่ การพัฒนารัฐสภาไทยให้มีสถานภาพความเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งจึงต้องเริ่มจากประชาชนในฐานะพลเมืองที่พร้อมจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในทางตรงและทางอ้อม และรวมถึงการปฏิรูปทางการเมืองในด้านอื่น ๆ เช่น การออกแบบระบบการเมืองที่ลดอิทธิพลของกลุ่มทุน การกระจายอำนาจให้คืนสู่ท้องถิ่น การปรับโครงสร้างของระบบราชการให้มีขนาดและสมรรถนะอย่างเหมาะสม และสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม

ขอบเขตของการวิจัย

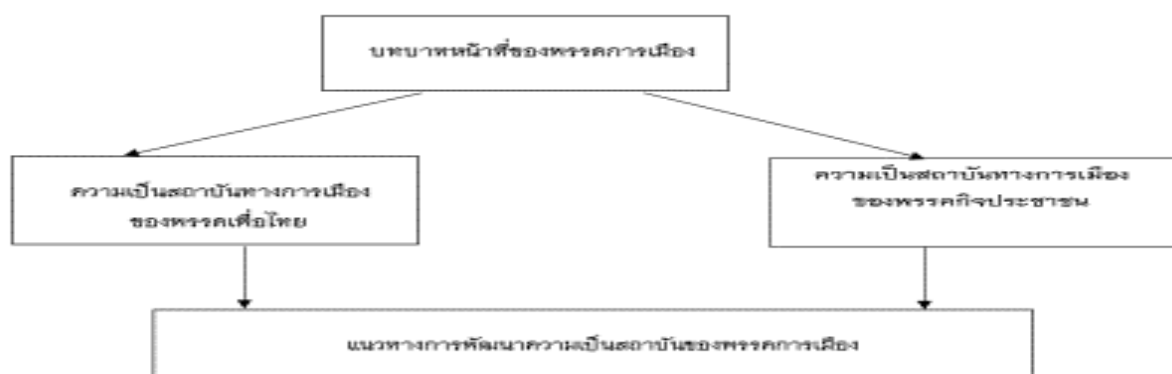
1. ขอบเขตด้านเนื้อหา : การศึกษาลักษณะของสถาบันทางการเมืองและการศึกษาพัฒนาการทางการเมืองของพรรคเพื่อไทย และพรรคกิจประชาชน (PAP) เป็นการศึกษาแบบวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical analysis) โดยใช้การศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารส่วนหนึ่ง ร่วมกับข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ซึ่งดำเนินการศึกษาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองไทยและพรรคการเมืองของประเทศสิงคโปร์ใน 4 ด้าน ประกอบไปด้วย (1) ด้านความสามารถในการปรับตัวของพรรคการเมือง (2) ด้านความซับซ้อนของพรรคการเมือง (3) ด้านความเป็นอิสระของพรรคการเมือง และ (4) ด้านความเป็นปีกแผนของพรรคการเมือง

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก : การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคเพื่อไทยหรือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานของพรรคเพื่อไทย และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ : สำหรับในส่วนนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดพื้นที่ที่จะดำเนินการวิจัย ในประเทศไทย

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา : การศึกษาวิจัยอันเป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์ครั้งนี้กำหนดช่วงเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือน สิงหาคม 2559 ถึง เดือน กันยายน 2559 รวมระยะเวลา 2 เดือน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้แนวทางการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (critical analysis) โดยใช้การศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารส่วนหนึ่งร่วมกับข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่เป็นข้อมูลเชิงปฏิบัติการที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นสมาชิกระดับนำของพรรคเพื่อไทย จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นอดีตสมาชิกระดับนำของพรรคเพื่อไทย จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นนักวิชาการ จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) คือ แบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้าง (structured interview) โดยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์รายบุคคล และการสัมภาษณ์ที่มีผู้ให้สัมภาษณ์เพียงคนเดียวเผชิญหน้ากับผู้สัมภาษณ์ ประกอบกับการกำหนดหัวข้อประเด็นคำถามที่สำคัญที่จะใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบไปด้วย 3 ส่วน ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง (2) เพื่อเปรียบเทียบความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคเพื่อไทยและพรรคกิจประชาชน (PAP) และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมืองที่สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสองลักษณะคือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ร่วมกับการวิจัยเอกสาร (documentary research) จึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะดังต่อไปนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2552, หน้า 111-114) (Supak Chantavanich, 2009, pp.111-114) (1) การสร้างข้อสรุปจากข้อมูลบันทึก เป็นการสร้างข้อสรุปของข้อมูลขั้นต้น โดยเป็นการสร้างข้อสรุปของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่บันทึกไว้ในแต่ละครั้ง โดยนำข้อมูลที่บันทึกไว้ดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อสรุปเนื้อหาออกมาเป็นประเด็นโดยจำแนก/ประเภทข้อมูลใหม่ ซึ่งเรียกว่าเป็นการทำดัชนีข้อมูล (2) นำข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์และสร้างข้อสรุปไว้แล้วตามข้อที่หนึ่งมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงของข้อมูลแต่ละชุดเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หรือความเชื่อมโยงของข้อมูลแต่ละชุด แล้วนำมาเขียนพรรณนาเป็นประโยคเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงกันของข้อมูลหลังจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (in-depth interview) ในแต่ละครั้ง รวมถึงการวิจัยเอกสาร (documentary research) ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์และทำการจัดทำบันทึกรายละเอียดที่ค้นพบ

โดยการสัมภาษณ์เป็นลักษณะแบบมีโครงสร้าง (structured interview) ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมด พร้อมกับเขียนความรู้สึกของผู้วิจัยต่อการสัมภาษณ์และบุคคลที่ให้สัมภาษณ์ด้วยการตรวจสอบประเมินข้อมูลความคิด ความเข้าใจที่เกิดขึ้นทันทีเพื่อทบทวน และเพื่อใช้บันทึกนี้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนข้อมูลที่บันทึกเสียงไว้นั้นมีการถอดเสียง และพิมพ์คำต่อคำเพื่อเป็นข้อมูลที่ต้องนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ผลการวิจัย

ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อระบบการเมืองและมีผลกระทบโดยตรงต่อความคงอยู่ของพรรคการเมืองในระบบการเมือง ในที่นี้จะได้อธิบายแนวคิดของ Huntington (อ้างถึงใน พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2524, หน้า 10–12) (Polrasak Girigaisri. 1981, pp.10–12). ที่ได้อธิบายความเป็นสถาบันทางการเมืองไว้อย่างน่าสนใจ โดยอธิบายถึงความเป็นสถาบันทางการเมืองว่าควรประกอบไปด้วยปัจจัย 4 ประการ ได้แก่ (1) ความสามารถในการปรับตัวหรือมีความยืดหยุ่น (2) ความซับซ้อน (3) ความมีอิสระ และ (4) ความเป็นปึกแผ่น โดยสามารถสรุปรายละเอียดความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง ได้ดังนี้

1. ความสามารถในการปรับตัวหรือมีความยืดหยุ่น (adaptability) กล่าวคือ พรรคการเมืองยังมีการปรับตัวมากเท่าใด ก็ยิ่งมีการสร้างสรรค์สถาบันมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นองค์กรใดที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยที่มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่หลัก ๆ โดยที่ไม่ก่อให้เกิดการสลายตัวแล้ว องค์กรนั้นก็จะมีระดับความเป็นสถาบันตามไปด้วย การปรับปรุงพรรคจะยิ่งมีสูงขึ้นเท่านั้น สภาพแวดล้อมที่จะเข้ามาท้าทายพรรคการเมืองนั้น มีทั้งจากสภาพนอกองค์กรและภายในองค์กรเอง เช่น การเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลบางส่วนของกรรมการพรรคการเมือง เป็นต้น นอกจากนี้การปรับตัวของพรรคอาจวัดด้วยอายุของพรรค ซึ่งสามารถอธิบายได้ 3 ประการ คือ (1) วัดจากอายุการก่อตั้ง กล่าวคือ องค์กรใดที่ก่อตั้งมานาน องค์กรนั้นก็จะมีระดับความเป็นสถาบันในระดับสูง และยิ่งองค์กรใดสามารถมีอายุยืนนานก็จะมีแนวโน้มว่าจะสามารถอยู่ต่อไปได้ในอนาคตหรืออย่างน้อยที่สุดก็ภายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง กรณีของพรรคการเมืองที่มีอายุการก่อตั้งมานานกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ จึงทำให้สามารถกล่าวได้ว่าพรรคการเมืองนั้นมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์และสภาพแวดล้อมของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองได้ดีกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ และมีระดับของความเป็นสถาบันสูงกว่า

ด้วย (2) วัดจากรุ่น ถ้าองค์กรใดมีผู้นำที่เข้ามาสู่ตำแหน่งโดยสันติวิธีหลายรุ่น องค์กรนั้นก็มีความสามารถในการปรับตัวมากกว่าองค์กรที่มีผู้นำเพียงไม่กี่รุ่น พรรคการเมืองใดสามารถเอาชนะปัญหาในการเปลี่ยนตัวผู้นำอย่างสันติจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง แสดงว่าพรรคการเมืองนั้นมีการสร้างสรรค์ความเป็นสถาบันทางการเมืองมากขึ้น (3) วัดจากเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้เพราะองค์กรจะถูกจัดตั้งขึ้น เพื่อทำหน้าที่ของมันเอง และเมื่อสามารถบรรลุผลหรือวัตถุประสงค์แล้ว องค์กรนั้นก็จะไม่ทำหน้าที่ใด เพื่อที่จะทำให้องค์กรนั้นสามารถอยู่ต่อไปได้ จึงจำเป็นต้องทำหน้าที่อื่น ๆ มา กระทำอีกต่อไป ดังนั้น องค์กรใดที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยที่มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่หลัก ๆ โดยที่ไม่ก่อให้เกิดการสลายตัวแล้ว องค์กรนั้นก็จะมีระดับความเป็นสถาบันตามไปด้วย

2. ความซับซ้อน (complexity) ในที่นี้หมายถึง การที่องค์กรมีหน่วยงานย่อยหรือสาขาแยกย่อยออกไป ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในรูปของสายงานหรือหน้าที่และรูปแบบของหน่วยงานย่อยนั้นต้องมีความแตกต่างกันด้วยองค์กรใดที่ประกอบด้วยหน่วยงานย่อย ที่แตกต่างกันจำนวนมาก ความสามารถขององค์กรในการที่จะคงไว้ ซึ่งความจงรักภักดีของบรรดาสมาชิกก็จะมีมาก และองค์กรใดที่มีความซับซ้อนสูงองค์กรนั้นก็จะมีระดับความเป็นสถาบันสูงตามไปด้วย อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงหน้าที่แต่ละอย่างจะถูกสะท้อนออกมาทางการเปลี่ยนแปลงในอีกทางและบทบาทต่าง ๆ ของสาขาพรรค ถ้าสาขาพรรคมีหน้าที่หลายอย่าง สาขาพรรคนั้นก็ยิ่งมีความเข้มแข็งมากขึ้น แต่เมื่อคำนึงถึงเหตุผลและมองโดยรวมแล้ว สาขาพรรคมักจะส่งเสริมความคล่องตัวเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

3. ความมีอิสระ (autonomy) ซึ่งความมีอิสระของพรรคการเมือง สังเกตได้จากการไม่มีความผูกพันกับผลประโยชน์ของกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะ พรรคการเมืองที่เป็นเครื่องมือของกลุ่มทางสังคมเป็นต้นว่า ครอบครัว กลุ่มเกษตรกร กลุ่มกรรมกร

กลุ่มนักศึกษา กลุ่มทหาร จะขาดทั้งอิสระและการสร้างสรรค์สถาบันพรรคการเมือง โดยที่ Huntington ได้ให้ข้อสังเกตว่า องค์การทางการเมืองที่อ่อนแอต่ออิทธิพลของการเมืองภายในสังคม มักอ่อนแอต่ออิทธิพลของการเมืองภายนอกสังคมด้วย องค์การเหล่านี้จึงถูกรุกรานได้ง่ายจากหน่วยงาน กลุ่ม และแนวคิดต่าง ๆ จากกระบวนการเมืองอื่น ๆ ดังนั้น การทำรัฐประหารในระบบการเมืองที่มีการพัฒนาน้อยจึงง่ายแก่การจุดชนวน โดยกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่กลุ่มพรรคการเมืองที่ลักษณะเดียวกันนี้ กล่าวคือ ที่ใดก็ตามที่พรรคการเมืองขาดอิสระกลุ่มต่าง ๆ ก็จะมีโอกาสครอบงำพรรคการเมืองได้ง่ายขึ้น โดยปราศจากความรับผิดชอบต่อการสร้างสรรค์พรรคการเมือง อันทำให้พรรคการเมืองไม่สามารถทนอยู่และทนต่อพลังทางสังคมใหม่ ๆ ได้ ในทางตรงกันข้ามพรรคการเมืองที่มีอิสระจะได้รับประกันความมั่นคง โดยกลไกต่าง ๆ ที่จำกัดและบรรเทาผลกระทบของกลุ่มพลังใหม่ ๆ ลงได้ กลไกเหล่านี้ได้ชะลอการเข้าสู่พรรคการเมืองของกลุ่มใหม่ โดยผ่านขั้นตอนที่ได้วางไว้อย่างมีระเบียบและอย่างกวัดขั่น กล่าวคือ บุคคลที่ปรารถนาที่จะเข้าสู่การดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคการเมืองจะต้องผ่านการกรองจากตำแหน่งที่มีบทบาทและอำนาจน้อย ๆ ลงไปก่อน

4 ความเป็นปึกแผ่น (coherence) กล่าวคือพรรคการเมืองยิ่งมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและมีความต่อเนื่องก็จะยิ่งสามารถมีการสร้างสรรค์ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองได้มากเท่านั้น ซึ่งตามทฤษฎีพรรคการเมืองสามารถมีความเป็นอิสระหรือความเป็นปึกแผ่นอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่ขึ้นแก่กัน โดยที่ความอิสระจะป้องกันการก้าวร้าวของพลังการทำลายจากภายนอกได้แม้ว่าจะไม่สามารถป้องกันการทำลายจากภายในพรรคการเมืองเองก็ตาม เนื่องจากความมีอิสระในการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เพื่อการรับสมาชิกพรรคแล้ว มีแนวโน้มที่พรรคการเมืองจะมีความเป็นปึกแผ่นลดน้อยลง และสิ่งที่ต้องคำนึงอีกประการหนึ่งก็คือ พรรคการเมืองจะต้องมีบุรณภาพ ความรักหมู่คณะ ศีลธรรม

และวินัย ซึ่งเป็นปัจจัยสำหรับการปกครองตามแนวคิดความเป็นสถาบันพรรคของพรรคการเมือง

นอกจากนั้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย และพรรคการเมืองของสิงคโปร์ให้เป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชน จากผลการวิจัยพบว่า ภายใต้การปกครองของพรรคกิจประชาชนมากกว่า 40 ปีที่ผ่านมา นั้น ทางพรรคได้ก้าวข้ามจากประเทศกำลังพัฒนามาเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วได้อย่างรวดเร็ว และเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแม้ว่าจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาตลอดว่าเป็นเผด็จการทางรัฐสภาเป็นประเทศกึ่งประชาธิปไตยก็ตาม แต่ประเทศสิงคโปร์ก็สามารถแสดงให้เห็นได้ว่า ได้เลือกแนวทางการพัฒนาประเทศที่เหมาะสมกับสภาพ ขนาด และข้อจำกัดด้านทรัพยากรของประเทศ นั่นคือ พรรคกิจประชาชนของสิงคโปร์ใช้การเมืองนำเศรษฐกิจ โดยมีความเชื่อว่าการเมืองที่มีเสถียรภาพจะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างราบรื่น และใช้การดำเนินตัวนำด้านการศึกษาดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแนวทางของตลาดโลก เพราะประเทศสิงคโปร์มีระบบการเมืองและเศรษฐกิจที่สวนทางกัน กล่าวคือ ระบบการเมืองของสิงคโปร์มีลักษณะไม่เป็นประชาธิปไตย จำกัดเสรีภาพของประชาชน แต่ระบบเศรษฐกิจเปิดเสรีผนวกเข้ากับระบบทุนนิยมโลกอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และสิงคโปร์ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าวิถีทางของสิงคโปร์สามารถผสมผสานแนวทางของเศรษฐกิจเสรีนิยมเข้ากับการบริหารจัดการทางการเมืองแบบตะวันออกให้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

เมื่อเราพิจารณาถึงการเมืองการปกครองของประเทศไทย ซึ่งพบว่าพรรคการเมืองของประเทศไทยที่มีแนวทางการดำเนินงานทางการเมืองที่คล้าย หรือสอดคล้องกับพรรคกิจประชาชนของสิงคโปร์แล้วนั้น พรรคเพื่อไทยถือได้ว่าเป็นพรรคการเมืองอันดับต้น ๆ ที่สามารถประสบความสำเร็จทางการเมืองเทียบเคียงได้กับพรรคกิจ-ประชาชนของสิงคโปร์ ซึ่งในกรณีของพรรค

เพื่อไทยที่ถึงแม้จะมีอายุทางการเมืองน้อยกว่าพรรคกิจประชาชน แต่เป็นพรรคการเมืองที่มีการรวมตัวของกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย ความเป็นปึกแผ่นของพรรคจึงขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ของพรรค โดยมีกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดคือกลุ่มของ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร เพราะเป็นผู้ก่อตั้งพรรคเป็นนายทุนใหญ่ และเป็นหัวหน้าพรรค ถึงแม้ในปัจจุบันจะไม่ได้มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าพรรคแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงมีอำนาจและบารมีเพียงพอที่จะควบคุมการดำเนินงานต่าง ๆ ของพรรคเพื่อไทยในปัจจุบันได้ รองลงมาเป็นกลุ่มของวังบัวบานของนางเยาวภา วงศ์สวัสดิ์ ซึ่งเป็นน้องสาวของ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร นอกจากนั้นยังมีอีกหลายกลุ่มย่อย ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานภายในของพรรคเพื่อไทยอีกด้วย (มติชนสุดสัปดาห์. 2544, หน้า 11) (Matichon weekend. 2001, p.11) จากกรณีที่เกิดขึ้นทำให้เห็นได้ว่าพรรคเพื่อไทย แม้จะมีกลุ่มมีมุ้งต่าง ๆ มากมาย มีการกระทบกระทั่งกัน แต่ก็ยังมีการประนีประนอมและอยู่ในกรอบกติกาของพรรค การเกิดกลุ่มหรือมุ้งต่าง ๆ ไม่ได้เป็นเรื่องผิดปกติหรือเป็นความเลวร้ายแต่อย่างใด การบริหารพรรคการเมืองยิ่งพรรคการเมืองใหญ่อย่างพรรคเพื่อไทยที่เติบโตขึ้นมาได้อย่างรวดเร็ว ขณะการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียงท่วมท้น ควรรวมกับพรรคต่าง ๆ หลายพรรค ความเติบโตของพรรคที่สังเกตได้จากจำนวน ส.ส. ซึ่งมาจากหลายที่หลายทาง การจะไม่ให้แบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากยิ่ง เพียงแต่ว่ากลุ่มหรือมุ้งเหล่านั้นอย่าเอามาเป็นเครื่องต่อรองเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป จนกระทั่งลืมนึกไปว่าตัวเองคือตัวแทนของประชาชนที่อาสาเข้ามาทำงานเพื่อสังคมและประเทศชาติ

พรรคเพื่อไทยแม้จะมีกลุ่มหรือมุ้งต่าง ๆ หลายกลุ่มภายในพรรค แต่ก็เป็นเรื่องปกติที่อยู่ในกรอบควบคุมได้ของ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร เนื่องจากผลงานของรัฐบาลทำให้คะแนนนิยมในตัว พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ เพิ่มขึ้นมาได้นั้นย่อมส่งผลให้อำนาจต่อรองภายในพรรคของ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

นอกจากนี้ การปรับตัวภายในพรรคเพื่อไทยทำให้ความขัดแย้งต่าง ๆ อยู่ในกรอบที่เหมาะสมทำให้พรรคเพื่อไทยมีเอกภาพและเสถียรภาพ จึงสรุปได้ว่า พรรคเพื่อไทยมีความเป็นปึกแผ่นค่อนข้างสูง

โดยที่ สิดา สอนศรี ได้เสนอแนะ (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 มีนาคม 2560) (Sida Sornsri, Personal Interview, 9 March 2017) เกี่ยวกับสาเหตุหลักแห่งความสำเร็จหรือล้มเหลวของความเป็นสถาบันทางการเมืองอันประกอบไปด้วย (1) พรรคการเมืองต้องสร้างอุดมการณ์ของพรรค เพื่อส่วนรวมของประเทศชาติ ไม่ใช่จากผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือของกลุ่มตนเองเท่านั้น (2) พรรคการเมืองต้องมีสาขาย่อยทั่วประเทศ เพื่อสร้างแนวคิดร่วมของประชาชนกับพรรคการเมืองให้มีความสัมพันธ์และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน (3) พรรคการเมืองต้องไม่กำหนดนโยบายที่สร้างความแตกแยกก่อให้เกิดขึ้นในสังคม และ (4) พรรคการเมืองต้องดำเนินงานทางการเมืองโดยไม่เอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่ถ้าพรรคการเมืองนั้นไม่สามารถปฏิบัติตามได้ก็จะเป็นสาเหตุนำไปให้พรรคการเมืองดังกล่าวประสบความล้มเหลวได้เช่นกัน กล่าวคือ สถาบันทางการเมืองจะมีความมั่นคงได้ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศเป็นหลัก และต้องอยู่บนพื้นฐานของความรักประเทศชาติอีกเช่นกัน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการพัฒนาพรรคการเมืองไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง ศึกษากรณีพรรคเพื่อไทยเปรียบเทียบกับพรรคกิจประชาชนนั้น ผู้วิจัยพบว่ายังไม่สามารถยืนยันได้ว่า เมื่อพรรคการเมืองใดก็ตามที่มีคุณลักษณะของ Huntington() อันประกอบไปด้วย (1) การปรับตัว (adaptability)(2) ความซับซ้อน (complexity) (3) ด้านความมีอิสระ (autonomy) (4) ด้านความเป็นปึกแผ่น (coherence) ถึงแม้พรรคการเมืองจะมีคุณลักษณะครบทั้งสี่ด้านดังกล่าว แต่ก็ไม่สามารถทำให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งได้ ซึ่ง

Huntington เองก็ได้คัดค้านการใช้โมเดลการพัฒนาทางการเมือง โดยเสนอว่า การพัฒนาทางการเมืองที่เหมาะสมสมควรจะเป็นการมองการเมืองทั้งระบบ ซึ่งระบบประกอบไปด้วยวัฒนธรรมทางการเมือง โครงสร้างทางการเมือง กลุ่มต่าง ๆ ความเป็นผู้นำ และนโยบาย จะเห็นว่าการมองพัฒนาทางการเมืองของ Huntington ครอบคลุมมิติของระบบการเมืองในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการพัฒนาทางการเมือง และมีความสอดคล้องกับ Palombara and Weiner (อ้างถึงใน วราเทพ รัตนากร, 2558) (Warathap Warakorn. 2015) ที่กล่าวไว้ว่า พรรคการเมืองคงยังไม่สามารถที่จะเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง และเป็นพรรคการเมืองแห่งปวงชนได้ด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

1. พรรคการเมืองขาดความยั่งยืนเนื่องจากขาดอุดมการณ์ทางการเมืองที่จะใช้เป็นแนวทางในการยึดมั่นตลอดจนยังยึดตัวบุคคลหรืออำนาจของผู้นำในพรรคการเมือง ส่วนใหญ่หัวหน้าพรรคเป็นนายทุนเข้าแสวงประโยชน์/ปกป้องผลประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้อง

2. พรรคการเมืองยังไม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคกระจายไปสู่ชนบทได้อย่างพอเพียง เนื่องจากประสบปัญหาที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทำให้การพัฒนาพรรคการเมืองทั้งระบบไม่ประสบผลสำเร็จ

3. อำนาจการตัดสินใจของพรรคการเมืองมิได้เป็นมติส่วนรวม ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับหัวหน้าพรรค บางพรรคถูกผู้มีอิทธิพลทางการเมืองครอบงำอำนาจในพรรคตลอดจนการกำหนดนโยบายพรรคขาดการรวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ผ่านกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ แล้วนำมาปรับเข้ากับแนวทางของพรรคในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อหรืออุดมการณ์ของพรรค

4. พรรคการเมืองเน้นการหาเสียงเพื่อแสวงหาคะแนนนิยมในห้วงที่มีการเลือกตั้งแทนที่จะแสวงหาการ

สนับสนุนจากประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเมื่อไม่มีการเลือกตั้ง

5. พรรคการเมืองขาดการสร้างผู้นำทางการเมือง ซึ่งมีความสำคัญต่อความเป็นสถาบันทางการเมือง เนื่องจากมีสาเหตุหลายประการ อาทิ (1) สมาชิกขาดแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในการรวมตัวกัน (2) ขาดยุทธศาสตร์ในการสร้างผู้นำพรรค (3) สาขาพรรคอ่อนแอและมีบทบาทน้อย ทำให้ไม่สามารถเป็นแหล่งในการสร้างผู้นำทางการเมืองระดับท้องถิ่นและสามารถเติบโตเป็นผู้นำทางการเมืองระดับชาติได้

ยังพบอีกว่า พรรคการเมืองในประเทศไทยที่เป็นสถาบันหลักในการส่งเสริมและสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ต้องเผชิญกับข้อเท็จจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ก็คือ พรรคการเมืองสามารถจัดตั้งขึ้นได้โดยง่ายหรือเป็นการสืบทอดองค์กรที่เป็นมรดกตกทอด รวมถึงกระบวนการในการดำเนินกิจกรรมของพรรคที่เป็นไปอย่างไม่ราบรื่น เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย อันประกอบไปด้วย 5 ปัจจัยหลัก คือ (1) ทรัพยากร (2) สถานะทางสังคม (3) อำนาจของผู้ที่อยู่ในพรรคการเมืองนั้น (4) ค่านิยมที่เป็นนามธรรม และ (5) ระบบอุปถัมภ์ จึงทำให้ความเป็นสถาบันทางการเมืองเกิดขึ้นได้ด้วยความยากลำบาก เพราะมีอุปสรรคและขวากหนามมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบอุปถัมภ์ซึ่งผูกอยู่กับเรื่องของทรัพยากร สถานะทางสังคม อำนาจผู้นำ และค่านิยม เมื่อสภาพเป็นเช่นนี้สถาบันทางการเมืองที่มุ่งเน้นประชาธิปไตยจึงถูกขัดขวาง ขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองไทยภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ยาก

ส่วนพรรคการเมืองของสังคมไปรษณีย์พรรคกิจประชาชนกลับพบว่า มีความเป็นสถาบันทางการเมืองสูงกว่าพรรคเพื่อไทย สืบเนื่องจากพรรคกิจประชาชนมีคุณลักษณะที่ประกอบไปด้วย (1) พรรคกิจประชาชนก่อตั้งพรรคมาเป็นระยะเวลากว่า 50 ปี โดยที่สมาชิกพรรคได้เข้าสู่ตำแหน่งผู้นำสูงสุดตั้งแต่เริ่มก่อตั้งพรรค

จนถึงปัจจุบัน มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่ยาวนานตามอายุของพรรคเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่หลัก ๆ และไม่ก่อให้เกิดการล่มสลายของพรรค (2) พรรคกิจประชาชนมีความซับซ้อน กล่าวคือ พรรคกิจประชาชนมีหน่วยงานย่อยหรือสาขาแยกย่อยออกไปไม่ว่าจะอยู่ในรูปของสายงานหรือหน้าที่ และรูปแบบของหน่วยงานย่อยก็มีความแตกต่างจากการดำเนินงานของพรรค เช่น การจัดตั้งหน่วยรับฟังความคิดเห็นแบบป้อนกลับ (feedback unit) การจัดตั้งสภาเมือง (town councils) การจัดตั้งคณะกรรมการรัฐสภาฝ่ายรัฐบาล (government parliamentary) และยังมีกรรมการริเริ่มสมาชิกรัฐสภาประเภทใหม่ที่เรียกว่า สมาชิกรัฐสภาที่มาจากการแต่งตั้ง (nominated members of parliament) เพื่อเป็นตัวแทนของรัฐสภาที่ไม่ติดยึดอุดมการณ์หรือนโยบายของพรรคการเมืองใด (3) พรรคกิจประชาชนใช้กลยุทธ์ที่สามารถทำให้พรรคดำเนินงานทางการเมืองให้เป็นไปได้อย่างอิสระ ปราศจากอิทธิพลของกลุ่มต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการดำเนินงานของพรรคได้ และ (4) ด้านความเป็นปึกแผ่น พรรคกิจประชาชนยังมีปัญหาการเมืองภายในสืบเนื่องมาจากเป็นพรรคการเมืองสองขั้วที่ต่างฝ่ายต่างช่วงชิงอำนาจและความได้เปรียบภายในพรรคเสมอมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแย่งชิงตำแหน่งกรรมการบริหารพรรค (central executive committee-CEC) ระหว่างสองขั้วภายในพรรค แต่ทั้งสองกลุ่มก็ยังอยู่ภายใต้ CEC ทั้ง 12 คน ซึ่งกลไกดังกล่าวนี้สามารถช่วยชะลอการเข้ามาของกลุ่มการเมืองใหม่ได้เป็นอย่างดี โดยกลุ่มก้อนการเมืองใหม่ต้องผ่านขั้นตอนที่วางไว้อย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นไปอย่างกวดขัน แต่พรรคกิจประชาชนก็สามารถดำเนินงานมาได้อย่างเป็นอิสระ และมีความเป็นปึกแผ่น กล่าวคือ ความเป็นอิสระของพรรคจะเป็นสิ่งที่ช่วยป้องกันการก้าวร้าวของพลังการทำลายจากภายนอกได้ แต่สิ่งที่แสดงให้เห็นประการสำคัญ คือ การที่พรรคสามารถบูรณาภาพความรักหมู่คณะและวินัย ซึ่งเป็นสิ่ง

สำคัญให้พรรคกิจประชาชนเป็นพรรคการเมืองที่มีความเป็นสถาบันทางการเมืองสูงกว่าพรรคเพื่อไทย)

สรุปผลและประโยชน์

ในการศึกษาความเป็นสถาบันทางการเมือง ศึกษากรณีพรรคเพื่อไทยเปรียบเทียบกับพรรคกิจประชาชน พบว่าความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองมีความสำคัญต่อระบบการเมืองและมีผลกระทบโดยตรงต่อความคงอยู่ของพรรคการเมืองในระบบการเมือง (1) ความสามารถในการปรับตัวหรือมีความยืดหยุ่น (adaptability) 2. ความซับซ้อน (complexity) การที่องค์กรมีหน่วยงานย่อยหรือสาขาแยกย่อย ที่แตกต่างกันจำนวนมาก องค์กรใดที่มีความซับซ้อนสูงองค์กรนั้นก็จะมีความเป็นสถาบันสูงตามไปด้วย (3) ความมีอิสระ (autonomy) ซึ่งความมีอิสระของพรรคการเมือง สังเกตได้จากการไม่มีความผูกพันกับผลประโยชน์ของกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ พรรคการเมืองที่เป็นเครื่องมือของกลุ่มทางสังคมเป็นต้นว่า (4) ความเป็นปึกแผ่น (coherence) กล่าวคือ พรรคการเมืองยังมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวและมีความต่อเนื่องก็จะยังสามารถมีการสร้างสรรค์ความเป็นสถาบันของพรรคการเมืองได้มากเท่านั้น

จากผลการศึกษาเป็นองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์ในเรื่องความเป็นสถาบันทางการเมืองที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้เป็นกรณีศึกษา ความเป็นสถาบันทางการเมืองของพรรคการเมือง เปรียบเทียบความเป็นสถาบันทางการเมืองระหว่างพรรคเพื่อไทยและพรรคกิจประชาชน (PAP) ในประเทศสิงคโปร์ แนวทางไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอจากการวิจัย

1. กระบวนการพัฒนาความเป็นสถาบันของพรรคเพื่อไทยนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า พรรคเพื่อไทยมีเงื่อนไขที่ดีในการใช้ตัวบุคคลมาเป็นตัวนำและสร้างคะแนนนิยมให้พรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร

เป็นบุคคลดังที่กล่าวมานี้ เพราะ มีทั้งชื่อเสียง บารมี ความนิยมของประชาชน รวมไปถึงความพร้อมในด้าน การเงิน ซึ่งในประเด็นสุดท้ายเป็นปัจจัยสำคัญที่ หลีกเลียงไม่ได้ในระบบการเมืองของไทยการที่พรรคเพื่อ ไทยถูกมองว่าเป็นพรรคการเมืองเฉพาะกิจที่ให้การ สนับสนุนเพียงแค่ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร เท่านั้น ดังนั้น การพัฒนาพรรคการเมืองต่อไปของพรรค คือ การ เปลี่ยนแปลงการพึ่งพาอาศัยในตัวบุคคลให้หันมาพึ่งพิง พรรคอย่างแท้จริง ซึ่งรวมถึงเปลี่ยนความจงรักภักดีจาก ตัวบุคคลมาเป็นพรรค เพราะหากตัวบุคคลเป็นอะไรไป จะกระทบกระเทือนเป็นอย่างมาก อาจทำให้พรรคหมด ความนิยมหรือล้มไปเลย ซึ่งพรรคเพื่อไทยต้องคำนึงถึง ประเด็นนี้อย่างมาก เพราะไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่าความ นิยม ของพรรคเพื่อไทยนั้นขึ้นอยู่กับตัวของ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นหลักและอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ใน พรรคล้วนขึ้นอยู่กับ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร เช่นเดียวกัน อันจะมีผลทำให้เมื่อใดก็ตามที่ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร เป็นอะไรไปก็必将ทำให้พรรคเสื่อมความ นิยมและแตกสลายได้

2. การเปลี่ยนความสำคัญหรือความนิยมจาก ตัวบุคคลให้ประชาชนหันมาสนับสนุนพรรคเพื่อไทย ด้วย การพัฒนาโครงสร้างขององค์กรให้รับภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อนำเอาภาระหน้าที่ ต่าง ๆ จากตัวบุคคลที่ได้รับความนิยมมาเป็นภาระหน้าที่ ของพรรค ความนิยมจากตัวบุคคลก็จะตามมาสู่พรรค ด้วย และจะมีผลต่อความเป็นอิสระของพรรคเพื่อไทยที่ จะเพิ่มมากขึ้นด้วย เมื่อพรรคสามารถใช้ตัวบุคคลดัง คະแนมความนิยมจากประชาชนมาได้แล้ว ขั้นตอนต่อไป ต้องทำให้ประชาชนศรัทธาในตัวพรรค ทำให้ประชาชน รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของพรรคให้มีส่วนร่วม เช่น การเป็น สมาชิกพรรค และพัฒนาโครงสร้างต่าง ๆ ของพรรค เมื่อประชาชนเห็นว่าโครงสร้างต่าง ๆ ของพรรคสามารถ ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ประชาชนก็จะ รู้สึกเป็นเจ้าของพรรคส่วนหนึ่ง และในที่สุดความศรัทธา

ต่อการบริหารงานของพรรค ความนิยมในตัวบุคคลก็จะ เปลี่ยนมาสู่ความนิยมในตัวพรรคด้วย

3. สำหรับพรรคกิจประชาชน ควรสร้างการมี ส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาพรรคการเมืองให้มี ลักษณะเป็นพรรคมวลชน เป็นสถาบันทางการเมืองเพื่อ ประชาชนอย่างแท้จริง พรรคกิจประชาชนต้องสวม บทบาทเป็นตัวแทนของประชาชน ทั้งตัวแทนผลประโยชน์ ตัวแทนนโยบาย และตัวแทนความคิดเห็น โดยต้องมี กิจกรรมทางการเมืองออกสู่สาธารณชนอย่างสม่ำเสมอ ไม่ใช่กิจกรรมระหว่างสมาชิกพรรคเท่านั้น ต้องเปิดรับฟัง ความคิดเห็นของประชาชนและสื่อต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปกำหนดเป็นนโยบาย ที่สำคัญพรรคกิจ ประชาชนต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับ ประชาชนจากการปฏิบัติทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การ พัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้ความเป็นสถาบันทาง การเมืองที่ได้จากการวิจัยค่อนข้างกว้างขวาง ทำให้ได้รับ ผลการศึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการขับเคลื่อน ภารกิจของพรรคกิจประชาชนและพรรคเพื่อไทยให้เป็น สถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งในลักษณะภาพกว้าง ๆ จึง เห็นควรให้ศึกษาในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงลงไป เช่น การสร้างอุดมการณ์ร่วมกันของพรรคการเมือง โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมของพรรคการเมือง บทบาท หน้าที่ของสาขาพรรคการเมืองที่มีประสิทธิภาพ ระบบ อุปถัมภ์ที่ขัดขวางการพัฒนาความเป็นสถาบันของพรรค การเมือง และอิทธิพลของนายทุนที่มีบทบาทต่อพรรค การเมือง เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการ พัฒนาพรรคการเมืองไทยสู่ความเป็นสถาบันทาง การเมืองในแต่ละมิติ และการศึกษาในครั้งนี้ทำการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นสมาชิก ระดับนำของพรรคเพื่อไทย กลุ่มที่เป็นอดีตสมาชิกระดับ นำของพรรคเพื่อไทย และกลุ่มที่เป็นนักวิชาการ จึงเห็น ควรให้การศึกษาวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มกลุ่มที่มีส่วนได้ ส่วนเสียโดยตรงภายในกระบวนการของความ

สถาบันทางการเมือง เช่น ประชาชน สมาชิกพรรค ส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพรรคการเมืองในการเมือง ข้าราชการ ภาคธุรกิจ กลุ่มองค์กร และภาค โอกาสต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ลิขิต ธีรเวคิน. (2548). **การเมืองการปกครองของไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัญญู ใจบริสุทธิ์. (2557). **บทวิเคราะห์ปัจจัยการก้าวขึ้นสู่อำนาจของพรรคกิจประชาชนในสิงคโปร์ภายใต้การอธิบายเชิงสาเหตุ**. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 7(3), 728–739. (<https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/issue/view/2392>)
- พลศักดิ์ จิไรกรศิริ. (2524). **พรรคและกลุ่ม**. กรุงเทพมหานคร: แสงรุ่งการพิมพ์.
- มติชนสุดสัปดาห์. (2544). **บทความพิเศษ**. มติชนสุดสัปดาห์, 21(1090), 8–15.
- วราเทพ รัตนากร. (2558). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาพรรคการเมืองในระบบการเมืองไทย**. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2552). **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.

การสัมภาษณ์

ลีดา สอนศรี (การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 9 มีนาคม 2560)

Reference

- Huntington, S. P., & Nelson, M. (1976). **No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries**. Cambridge: Harvard University Press.
- La Palombara, Joseph and Weiner, Myron.(1966). **“Political parties and political development”**/ edited by Joseph LaPalombara and Myron Weiner ; Contributors: Leonard Binder [and others].
- Likit Theeravakin .(2005). **Politics of Thai government**. Bangkok: Thammasat University.
- Matichon Weekly. (2001). **Special Articles**. Matichon Weekly, 21(1090), 8–15.
- Polrasak Girigaisri.(1981). **Party and group**. Bangkok: Sangnoeng Printing.
- SupaK Chantavanich. (2009). **Data analysis in qualitative research**. (9th edition). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Warathap Warakorn.(2015).**Strategy for the development of political parties in the Thai political system**. Ph.D., Ramkhamhaeng University
- Watonyu Chaburisut .(2014). **An Analysis of the Stepping–Up to the Power of the People's Action Party in Singapore under Causal explanation**. Academic Journal Veridian E-Journal, 7(3), 728–739. From <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/issue/view/2392>

interview

Sida Sornsri (Personal Interview, 9 March 2017)